پێگەی سروود لە ئەدەبی منداڵانی کورد دا .. رمزاشول

بێگومان هەموومان ئەو سرووده نیشتمانییه رەسەن و خۆشە کوردییانەمان لە یادماون و دەمێنن، کە لە تەمەنی منداڵیماندا، لە قوتابخانە و لە دەرەوەی قوتابخانەدا بە ئاوازەوە فێریان بووین و، بوون بە وێردی هەمیشەی سەر زارمان .. پڕبەدەم و هێندەش بە کوڵ و تین و جۆشەوە دەمان چڕین .. سوور دەبووینەوە و، هەموو تووکەکان و دەمارەکانی لەشمان زیت دەبوونەوە، ئەو سرووده خۆشە کوردییانەمان لە گەزۆ و نوقڵ لە لامان شیرینتربوون .. هەر لە رێگای ئەو سرووده نیشتمانییانەوە هەستی کوردایەتی و کوردستان پەروەری لە هۆش و دڵ و دەروونماندا روان و بەرجەستەبوون و، بوون بە بەشێکی گرنگ لە رووح و گیانمان و، لە بیرەوەرییەکانمان .. ئەو سروودانە تا ئەمڕۆش هەمان چێژ و خۆشیان لامان هەیە، لەو بڕوایەشدام لە لای نەوەکانی داهاتووشمان چێژ و خۆشیان کاڵنابنەوە و، نەوە لە دوای نەوە بۆ یەکتری دەگوێزنەوە .

لەو سرووده کوردییە نیشتمانییانەشمان : " وەتەنی من کوردستانە ـ زێوەر " ، " ئەی کوردینە .. ئەی مردینە ـ زێوەر " ، " ئەی رەقیب ـ دڵدار " ، " خوایە وەتەن ئاواکەی ـ فایق بێکەس " ، " نەورۆز ـ پیرەمێرد " ، " کوردم ئەمن ـ هێمن موکریانی " ، " بەری بەیانە ـ گۆران " ، " بە کوردی دەژیم ـ هەژار موکریانی " ، " پێشمەرگەین بە هەڵمەتین ـ خالید دلێر " ، " خۆشم ەویَ وڵاتەکەم ـ کاکەی فەلاح " ، " جەژنە جەژنی کوردستانە ـ ع .ع . شەونم " ، ... هتد .
گەرچی ئەم سروودانەمان، بە تایبەتی بۆ منداڵان نەنووسراون، بەڵام گەورەکان و منداڵانیش دەیان چڕین و جێژ و خۆشیان لێوەردەگرتن .. ، ئەنجامی چەندین جاری دووبارەکردنەوەشیان، منداڵان لە واتای وشە و رستە و مەبەست و ناوەڕۆکی ئەم سروودانە تێگەیشتن .. ئەم سروودانە بوونە بە بەشێکی نەمر لە کولتووری رەسەنی کوردیمان .. بوونە بە هەوێنی جۆشدانی هەستی کوردایەتی و کوردستان پەروەریمان .. بوون بە هاندەر و پاڵنەرمان، بۆ تێکۆشان و بەرگری و گیانبەخشین لە پێناوی رزگاری کوردستانی نیشمانی شیرینمان .

ئەمڕۆشی لەگەڵدابێت، داگیرکەرانی رەگەزپەرستی کوردستان، خۆشیان بەم سرووده کوردییانەمان نایەت و، بە بیستنی گرژ و قەرس دەبوون و دەبن .. چەندین مێرمنداڵ و گەنجی کوردمان لەسەر چڕینی ئەم سروودانە لە لایەن دەزگا سەرکوتکەرەکانی داگیرکەرانی کوردستانەوە، تاوانبارکران و گیران و ئازار و ئەشکەنجە دران .. تا ئەمڕۆش داگیرکەرانی کوردستان، بە زەبروزەنگ و تۆبزی هەوڵدەدەن لە قوتابخانەکانیاندا، کولتوور و سروود گەلێکی خۆیان فێری منداڵانی کوردمان بکەن، هەوڵدەدەن کە بە زۆرداری بە کولتوور و ئایدۆلۆژیایەکی بۆگەن و نامۆ گۆش و پەروەردەیان بکەن، کە زۆر دوورن لە خواست و هەست و نەستی منداڵانی کوردمانەوە و.. بە هیچ کلۆجێک ناتوانن ئەو کولتوور و ئایدییانە هەرس بکەن .. مەبەستی گڵاوی داگیرکەران ئەوەیە کە منداڵانی کوردمان لەڕێ دەربکەن و، هەستی کوردایەتی لە دڵیاندا دەربکەن و، ڵسۆزی و پەرۆش و سۆز و

خۆشەویستی و هاوبەستەبوونیان بۆ کوردستانی خۆشەویستمان کاڵبکەنەوە .. بەڵکو داگیرکەران ە سووکایەتیش بە بەها پیرۆزەکانمان دەکەن و، هەوڵی گڵاویان سڕینەوەی ناسنامەی نەتەوەییمانە . بەڵام هەوڵەکانیان شکستی هێنا و دەهێنێت .. چونکە ئەوە ئەستەمە کە بتوانن هەستی کوردایەتی و سۆز و خۆشەویستی کوردستان لە دڵی منداڵانی کوردمان دەربکەن .

سرووده کوردییەکانمان ۆ منداڵان، ئەو هۆنراوانەن کە بەرگێکی کوردستانیان بە بەردا کراون و گوزارشت لە خۆشەویستی و هاوبەستەبوون بۆ کوردستان دەکەن، تێکۆشان و قوربانیدان لە پێناوی ئازادی و رزگاری کوردستان و ئاشتیدا بەرز و پیرۆز رادەگرن و، جەختیش لەسەر کوردایەتی و دڵسۆزی و برایەتی و یەکێتی و تەبایی و یەکتری قبووڵکردن و ... هتد، دەکەنەوە .. ئەم سروودانە ئەم هەستە جوانانە و، ئەم بەها و پرەنسیپە نیشتمانییانە لە هۆش و دڵی کوردیلەکانماندا دەڕوێنن و و رایان دەهێنن.. ئەم سروودانە بوونەتە کولتووری قوتابخانەکان، منداڵان لە قوتابخانەکاندا فێری ئەم سروودانە دەبن و، رۆژانەش لە کاتی ریزبوون لە گۆڕەپانی قوتابخانەدا پێکەوە دەیانڵێنەوە .
سروودی منداڵان ئەو هۆنراوە جوانانەن، کە لە رووی رووخسار و فۆرمەوە، بە شێوازێکی ئاسان و سووک و رەوان داڕێژراون .. وشە و رستەکانیان ئاسان و واتاکانیان روون و بێ گرێ و گۆڵن لە ئاستی زمانی منداڵاندان، ترپە و سەرواکانیان ئاوازدارن، کێشدارن و، بە زۆری لەسەر کێشی خۆماڵی سووک دانراون .. ئاوازدانەرانیش دەتوانن بە ئاسانی ئاوازیان بۆ دابنێن .. منداڵان دەتوانن بە ئاسانی لەبەریان بکەن و، بە ئاوازەوە بە تاک یا بە کۆمەڵ بە دەنگ و جووڵەوە بیان چڕن .. لە رووی بابەت و ناوەڕۆکیشەوە، سرووده کوردییەکانمان ۆ منداڵان، جەخت لەسەر زاخاودانی هۆش و دڵ و دەروونی کوردیلەکانمان دەکەن و، بە هەستی کوردایەتی و بە کوردستان پەروەری و بە تێکۆشان و قوربانیدان لە پێناوی ئازادی و رزگاری کوردستان رایان دەهێنن .. ئەو بەها و پرەنسیپە بەرزانە لە هۆش و دڵ و دەروونی منداڵانی نەوەی داهاتووماندا دەڕوێنن .

سروودی ئاوازدار گرنگترین هونەرە کە منداڵان لە قۆناغێکی ووی تەمەنیاندا دەتوانن فێری بن، یارمەتیدەرێکی باشیشە بۆ ئەوەی کە بە خێرایی ئەو هۆنراوانە لەبەربکەن و لەیادیان نەچێتەوە .. لەگەڵ چڕینی سروود دا، بەشێک لە ئەندامانی لەشی منداڵانیش دەکەوێتە جووڵە و خرۆش، وەکو: سەرلەقاندن، چەپڵەلێدان، ئاماژەکردنی گوزارشتی بە دەست و پەنجەکان، ئەم جووڵانانەش واتای وشەکان و مەبەستی سروودەکان ئاسانتر دەکەنەوە .

سروودی منداڵان، تەوەرێکی گرنگە لە تەوەرەکانی رۆشنبیری منداڵان و، لقێکی گرنگیشە لە لقەکانی هۆنراوە بۆ منداڵان .. رۆڵێکی کاریگەریشی لە گۆشکردن و پەروەردەکردنێکی دروست و، لە ڕواندنی بەها بەرز و پیرۆزە نیشتمانییەکان و کۆمەڵایەتییەکان و رەوشتییەکان لە هۆش و دڵ و دەروونی کوردیلە چاوگەشەکانماندا هەیە .

سرووده نیشتمانییەکانمان، شێوازێکی ئاسان و گرنگە لە شێوازەکانی فێرکردن، لە میانەی ئەم سروودانەوە دەتوانرێت بە ئاسانی مەبەست و ئامانجە نیشتمانی و کۆمەڵایەتی و زانیارییەکان بە منداڵان بگەیەنرێن .. شایانی باسیشە منداڵان هەر بە خۆڕسکی ئارەزووی ئاواز و ترپەیان هەیە .

هەر لە کۆنەوە درک بە گرنگی سروود کراوە و، کراوە بە وانەیەک لە وانەکانی خوێندن ..سروود شێوازێکی بەرنامەڕێژی گرتەبەر کاتێ کە خرایە ریزی بابەتەکانی کتێبەکانی خوێندنەوە بۆ پۆلەکانی قوتابخانە بنەڕەتییەکان .. بۆ هێنانەدی ئامانجە پەروەردەیی و نیشتمانییە خوازراوەکان .

ماموستای سروودبێژ و سروودفێرکەری زیرەک و هۆزان و بە توانا، دەتوانێت بەهرە و ئارەزووی خۆرسکی منداڵان (قوتابییەکانی) بقۆزێتەوە و، بە ئارەستەی هێنانەدی ئامانجە پەروەردەییەکان و زمانەوانی ، رۆشنبیری کومەڵایەتیەکان رایان بهێنێ و، ئەو بەها و پرەنسیپانە لە دڵیاندا بڕوێنێ .

پێویستە ئەوەش بزانین کە جیاوازی لەنێوان سروود و گۆرانیدا هەیە .. سەرەڕای بوونی چەند خاڵێکی هاوبەش لە نێوانیاندا .

گرنگترین جۆرەکانی سروودی منداڵان ئەمانەن : سروودی نیشتمانی، سروودی کۆمەڵایەتی، سروودی خۆشی، سروودی پیاهەڵدان بەسەر جوانی سروشت، سروودی جووڵەیی، سروودی ئاینی .. لە ئەمرۆشدا، چەندین سروودی شۆڕشگێری بە سەر پێشمەرگە قارەمانە گیانبەخشەکانمان و، بەسەر شەهیدە نەمرەکانمان هەڵدراون .. بوونەتە وێردی سەر زاری گەورەکان و منداڵان .. پێشمەرگە و شەهیدانمان، شایانی ئەوەن کە جوانترین سروودیان پیاهەڵدەین .. لە جێی خۆیدایە کە ئەم سروودانە بە (سروودی پێشمەرگە و شەهیدان) یا (سروودی شۆڕشگێری) ناوزەند بکەین و، ریزی پێشەوەی ریزبەندی جۆرەکانی سرووردی منداڵانیش دایان بنێن .

گرنگترین سوود و ئامانجەکانی سروودی منداڵان :

١ گەشەکردنی حەزی سروود و ئاواز و چێژی ئەدەبی لەلای منداڵان و، درکردن بە مەبەستەکانیان.
٢- سرووده نیشتمانییەکانمان هەستی کوردایەتی و کوردستان پەروەری لە دڵی منداڵانمان دەڕوێنن.
٣- سروود یارمەتیدەرە بۆ گەشەکردن و راهێنانی کۆئەندامە دەنگییەکانی منداڵان .
٤- سروود بوارێکە بۆ ئەوەی منداڵان خۆیان دەربخەن و، گوزارشت لە توانا و بەهرەکانیان بکەن .
٥- سروود هاوکاری منداڵان دەکات بۆ دوورکەوتنەوە لە نێرگزی و خۆپەرستی و گۆشەگیری .
٦- سروود یارمەتی و هانی ئەو منداڵانە دەدەن کە سەر زمان دەگرن .. ئەوەی بەبێ ترس و شەرم و دڵەڕاوکێ بەشداری لە تیپی و کورسی سروودی قوتابخانەکەیان بکەن .
٧- سروود باشترین بوارە بۆ شەرمشکاندنی ئەو منداڵانی شەرم دەکەن .. بەبەشداریکردنیان لە وتنی سروود لەگەڵ منداڵانی تردا، بەرەبەرە شەرمیان دەشکێت و بە کۆمەڵایەتی دەبن .
٨- سروود، منداڵان بە چەندین وشە و رستەی تازە ئاشنا دەکا .. زمان پاراوتر و رەوانتر دەبن و .. ئاسۆی ئەندێشە و بیرکردنەوەیان فراونتر دەبن و، دەتوانن باشتر وجوانتریش گوزارشت بکەن .
٩- سروود، رمەتی منداڵان دەدات، بۆ ئەوەی بڕوا و متمانەیەکی زیاتریان بە خۆیان هەبێ و، بە ئەوپەڕی ئازایەتیەوە رووبەڕووی ژیان و، هەموو ئەو کێشە و تەگەرانە ببنەوە کە دێنە رێیان .
١٠- سروودەکان، خۆشی و شادی و گەشی و گەشبینی بە منداڵان دەبەخشن .. یارمەتیدەریشن بۆ ئەوەی منداڵان بەسەر گەلێ کێشە و گرفتی دەروونی و کۆمەڵایەتیدا زاڵبن .

شاعیرە سروودنووسەکانی کوردمان بۆ منداڵان :

یەکی زۆری شاعیرانی کوردمان، بواری سروودی منداڵانیان فەرامۆش نەکردوون، کەم یا زۆر سروودیان نووسیوە، هەندێکیان بە تایبەتی لە سایەی هۆنراوە و نووسینەکانیان بۆ منداڵان، ناو و ناوبانگیان دەرکردوون و ناسراون، لەوانەش : (زێوەر، فایق بێکەس، پیرەمێرد، میر جەلادەت بەدرخان، دڵدار، گۆران، عەبدولواحید نوری، شەوکەت هۆشیار، محەمەد رەسول هاوار، ئەحمەد دڵزار، بەختیار زێوەر، محەمەد ساڵح دیلان، ا.ب. هەوری، مەدحەت بێخەو، کەریم شارەزا، عەلی

عەبدوڵڵا شەونم،، فەرەیدون عەلی ئەمین، کاکەی فەلاح، کامەران موکری، دایکی سۆلاڤ، سەبری بۆتانی، عوسمان هەورامی، روستەم باجەلان) تا دەگاتە (لەتیف هەڵمەت، کازم کۆیی، محەمەد دارياس، عەلی حەمەڕەشید بەرزنجی، موئەید تەیب، جگەرسۆز پیندرۆیی، عەبدولڕەحمان فەهیمی، محەمەد بەرزی) و .. چەندین شاعیری کەشد ان کە هۆنراوەی نیشتمانییان بۆ منداڵان نووسیون .

وودی کوردی بۆ منداڵان، بە شێوەیەکی فەرمی، لە ساڵانی سییەکانی سەدەی رابردوودا، لە باشووری کوردستان دا سەری هەڵدا .. لەسەر دەستی شاعیری نیشتمان پەروەری ناسراومان مامۆستا (عەبدوڵڵا زێوەر : ١٨٧٥ـ ١٩٤٨) دەستی پێکرد .. زیۆەر کە ماوستای قوتابخانە بوو، ەش سروودی بۆ منداڵان نووسی، یەکەمین سروودی (وتەنی من کوردستانە ..) دووەمین سروودیشی (ئەی کوردینە .. ئەی مەردینە ..) کە دوو سروودی نیشتمانی زۆر بەرزن .

سروودی فەرمی نیشتمانی کوردستان، سروودی (ئەی رەقیب) ە، کە لە ساڵی (١٩٤٠) دا، شاعیری نیشتمان پەروەرمان (یونس دڵدار : ١٩١٨ـ ١٩٤٨) داینا .. بۆ یەکەمین جاریش لە بەرواری (١٩٤٥ /١٢/١٧) دا، لە کاتی بۆ یەکەمین جار هەڵکردنی (ئاڵای کوردستان) لە شاری مەهاباد، لەگەڵ بەرزکردنەوەی ئاڵاکەماندا، سروودی (ئەی رەقیب) بە ئاوازەوە پێشکەش کرا. لەو رۆژەوە (ئەی رەقیب) بوو بە سروودی نەتەوایەتیمان (سروودی مارسیلزمی) کوردی .. کە لە بەرواری (٢٢/ ١/ ١٩٤٦) دا، لە لایەن (سەرۆک کۆماری کوردستان) پێشەوای نەمرمان (قازی محەمەد) لە گۆڕەپانی (چوارچرا) لە (مەهاباد) دا، (کۆماری کوردستان) راگەیاندرا، دووبارە لەم رۆژە مێژووییەدا لەگەڵ هەڵکردنی ئاڵای کوردستان دا لە لایەن قوتابیانی قوتابخانەکانی شاری مەهابادەوە، بە دەنگێکی زوڵاڵ سروودی (ئەی رەقیب) پێشکەش کرا .. لە ئەمرۆشدا سروودی (ئەی رەقیب)، سروودی فەرمی هەرێمی کوردستانە .. لە بۆنە هەموو نیشتمانییەکان و، لە هەموو قوتابخانەکانی کوردستان دا لە کاتی ریزبوونی لە گۆڕەپانەکانی قوتابخانەکاندا، پێش دەستپێکردنی خوێندن، وەکو نەریتێکی رەسەن قوتابیان پێکەوە و بە دەنگ و ئاوازاوە سروودی ئەی رەقیب دەڵێنەوە و هۆنراوەی نیشتمانی و کۆمەڵایەتیش پێشکەش دەکەن .. هەروەها لە پێش دەستپێکردنی یارییە وەرزشییەکان، لە گۆڕەپانەکانی یارییەکاندا، یاریزانانەکانمان بە ئەوپەڕی رێز و خۆشەویستی و شانازییەوە، پێکەوە (سروودی رەقیب) دەڵێنەوە .

رمزاشول

نەرویج : (٢٠١٦/٨/٢٦)